

Vloge besedil

Besedilo je izdelek sporočanja, zato vsebuje podatke o šestih temeljnih dejavnikih sporočanja. Besedilo ima hkrati različne vloge, od sporočevalca je odvisno, katera vloga v danem besedilu bo bolj poudarjena in katera manj.

Vloge besedila so:

- izrazna
- vplivanjska
- predstavitvena
- metajezikovna
- govornostikovna
- lepotna

IZRAZNA:

Ko besedilo vsebuje podatke o okoliščinah sporočanja, predvsem o sporočevalcu govorimo o izrazni vlogi. Iz besedila lahko razberemo podatke o sporočevalcu, kot so njegov spol, starost, izobrazba, stališča, hotenja,...

Izvedemo lahko celo razmerje sporočevalca do naslovnika. Izrazna vloga je posebej poudarjena v besedilih, s katerimi sporočevalec izraža svoje razmerje do tega o čemer piše oz. govori. Pogosta je uporaba prvoosebne glagolske oblike.

Izrazno vlogo opazimo predvsem v:

- zahvalah
- voščilih
- opravičilih
- zasebnih dnevnikov
- zasebnih pismih
- ilirskih pesmih

VPLIVANJSKA:

Uporabljena je v besedilih o sporočevalčevem namenu, ki je usmerjen proti naslovniku. Sporočevalec želi z besedilom vplivati na naslovnika, na njegovo vednost, ravnanje, doživljanje, mnenje ali prepričanje. Sporočevalčeva želja je vplivati na naslovnika in na naslovnikovo ravnanje.

Takšna besedila so najočitnejša v besedilih, ki vsebujejo velelnik ali ki naslovnika prosijo, naj kaj stori oz. naj česa ne stori, ga k čemu pozivajo, mu kaj svetujejo, ukazujejo, ga vabijo, rotijo, mu dajejo navodila,...

PREDSTAVITVENA:

Besedila, ki vsebujejo podatke o zunanji predmetnosti imajo predstavitveno vlogo. Predstavitvena vloga je navadno zelo izrazita. Omogoča nam predstavljanje predmetnosti,

kakršna je v resnici. Sporočevalec usmeri svojo pozornost k lasnostim predmeta, katere naj bi poznal tudi naslovnik.

METAJEZIKOVNA:

Uporabljamo jo takrat, ko želimo pojasniti del besede oz. del besedila, ali takrat, ko ugotavljamo razumljivost dela besedila. Kadar naslovnik ni prepričan, če je sporočevalca razumel pravilno, ga lahko prosi, da mu del besedila ponovno razloži oz. pojasni. Takrat, ko sporočevalec ni več prepričan, če mu naslovnik še sledi, lahko vpraša naslovnike, če so ga razumeli. Ta vloga je posebej izrazita pri učenju jezikov, celo pri učenju materinščine, ter pri razumevanju strokovnih besedil in definicij.

GOVORNOSTIKOVNO:

Ko besedilo nosi podatke o prenosniku, ima govornostikovno vlogo. Ta je poudarjena v besedilih oz. v delih besedil, s katerimi navezujemo ali preverjamo stik z naslovnikom. Vsebina ni pomembna.

LEPOTNA (= ESTETSKA):

Uporabljamo jo v besedilih, ki gradijo na:

- ritmu
- zvočnosti
- harmoniji
- igrivosti jezika
- lepoti jezika

Lepotna vloga je pomembna značilnost umetnostnih besedil.

Vsako besedilo vsebuje več vlog, vendar so nekatere bolj, druge manj poudarjene. V neumetnostnih besedilih je navadno najizrazitejša vplivanjska vloga, v umetnostnih pa lepotna.